

SECTION 3. CIVIL LAW AND CIVIL PROCEDURE. FAMILY LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-598-3-8>

INNOVATIVE ASPECTS OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE LEGAL REGULATION OF INTELLECTUAL PROPERTY

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Kyrychenko T. S.

*Candidate of Law, Associate Professor,
Professor at the Department of Civil
Law and Procedure
Training and Research Institute No. 5
of Kharkiv National University
of Internal Affairs
Kharkiv, Ukraine*

Кириченко Т. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права
та процесу
Навчально-науковий інститут № 5
Харківського національного
університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Використання технологій штучного інтелекту (ШІ) у сфері інтелектуальної власності (ІВ) відкриває нові можливості як для формування нормативної бази, так і для вдосконалення правозастосовної практики. Інноваційний характер ШІ проявляється у зміні класичних підходів до охорони результатів творчої діяльності та у створенні сучасних інструментів правового регулювання.

Серед провідних зарубіжних науковців, які досліджують правові виклики, пов'язані з використанням ШІ, варто назвати Френка Паскаля, Вуді Гартцго, Кейт Кроуфорд, Раяна Кало та інших. Їхні праці зосереджені на пошуку збалансованих рішень між технологічними інноваціями та забезпеченням дотримання прав людини у процесі розробки, впровадження й застосування штучного інтелекту [1].

В Україні також здійснюються перші кроки у напрямі правового врегулювання цієї сфери. Так, у 2020 році була ухвалена Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, де вперше на законодавчому рівні сформульовано визначення, принципи, цілі та завдання розвитку ШІ [2]. У документі ШІ трактується як організований комплекс інформаційних технологій, що дає змогу вирішувати складні завдання

завдяки використанню наукових методів і алгоритмів обробки даних, здобутих чи самостійно створених під час функціонування системи, а також розробляти власні бази знань, моделі прийняття рішень та визначати оптимальні шляхи досягнення поставлених цілей.

У міжнародному вимірі ініціативи Європейського Союзу у сфері фінансових технологій стали взаємопов'язаними етапами на шляху до формування цілісної системи регулювання штучного інтелекту. Саме вони створили підґрунтя для ухвалення Закону про штучний інтелект (AI Act), офіційна назва якого – Регламент (ЄС) 2024/1689 (далі – Закон про ШІ). Цей нормативний акт набрав чинності 1 серпня 2024 року та започаткував першу у світі комплексну правову систему для врегулювання використання ШІ, де закріплено його офіційне визначення. Відповідно до Закону про ШІ, під штучним інтелектом розуміють «програмне забезпечення, створене із застосуванням однієї чи кількох технологій і методів, перелічених у додатку 1, здатне для досягнення визначених людиною цілей генерувати результати, прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на фізичне чи віртуальне середовище» [3].

До основних інноваційних напрямів застосування ШІ у сфері права належать: автоматизація процесів правозастосування, створення об'єктів інтелектуальної власності за допомогою штучного інтелекту, а також розвиток інтелектуальних систем управління правами (IP management) [4].

Автоматизація правозастосування сьогодні розглядається як одна з провідних тенденцій розвитку юридичної науки та практики. Використання систем штучного інтелекту дозволяє здійснювати пошук і співставлення об'єктів інтелектуальної власності (патентів, торговельних марок тощо) для виявлення можливих порушень прав, що підвищує ефективність захисту та зменшує фінансові витрати.

Сутність цього підходу полягає у залученні цифрових технологій, алгоритмів і штучного інтелекту для підтримки або навіть часткової заміни людської діяльності у процесі застосування права. Це означає поступовий відхід від виключно ручного аналізу норм і фактів до їхньої автоматизованої обробки спеціалізованим програмним забезпеченням. Такі системи здатні швидко опрацьовувати великі масиви правової інформації, знаходити аналогії, формувати проекти документів та навіть рекомендації щодо рішень. Яскравими прикладами є: автоматизовані системи розподілу судових справ; онлайн-платформи для створення договорів; інтелектуальні інструменти аналізу судової практики; «розумні» системи контролю за дотриманням законодавства (зокрема, у податковій чи митній сферах).

Генерація об'єктів інтелектуальної власності за допомогою ШІ порушує питання щодо правового режиму результатів творчої діяльності, створених алгоритмами (літературні твори, музичні композиції, технічні винаходи тощо) [7]. Це зумовлює необхідність формування нових підходів до визначення авторства та суб'єкта прав інтелектуальної власності. Такі системи здатні опрацьовувати великі масиви інформації, моделювати творчі механізми та генерувати оригінальні рішення без безпосередньої участі людини або за її мінімальної взаємодії [8].

Інтелектуальні системи управління правами (Intellectual Property Management Systems, IPMS) сьогодні посідають провідне місце у сфері охорони та комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Використання технологій **блокчейн** та **смарт-контрактів** у поєднанні з алгоритмами штучного інтелекту створює передумови для прозорого та безпечного ліцензування, а також для автоматизованого виконання договірних зобов'язань.

Такі системи являють собою **програмно-апаратні комплекси**, що дозволяють ефективно управляти активами інтелектуальної власності, здійснювати їх правовий захист та забезпечувати отримання економічної вигоди. **CPA Global** – система комплексного управління патентами та торговельними марками; **Inprotech** – програмне забезпечення для управління портфелем прав інтелектуальної власності; **FoundationIP** – база даних із вбудованою аналітикою та інтеграцією з міжнародними патентними відомствами; **Anaqua** – платформа для управління комерційними, технологічними та ліцензійними правами.

Таким чином, інтелектуальні системи управління правами є сучасним інструментом цифровізації правової практики у сфері ІВ, що поєднує правові, технологічні та економічні механізми для ефективного використання інноваційного потенціалу.

Інтелектуальні системи управління правами (IP management) – використання блокчейн і смарт-контрактів у поєднанні з ШІ дозволяє забезпечити прозоре ліцензування та автоматичне виконання договірних зобов'язань. Інтелектуальні

Запровадження інноваційних підходів до використання штучного інтелекту в регулюванні відносин у сфері інтелектуальної власності супроводжується виникненням низки нових ризиків. Серед них – алгоритмічна упередженість, можливість маніпуляцій, а також загроза порушення основоположних прав людини. У цих умовах актуалізується потреба у створенні спеціального правового режиму, що регулюватиме діяльність ШІ у сфері ІВ.

Для України ключовим завданням стає модернізація національного законодавства у сфері штучного інтелекту з урахуванням європейських

правових стандартів. Гармонізація нормативно-правових актів із міжнародними підходами дозволить державі не лише інтегруватися у глобальний технологічний простір, а й забезпечити безпечне, етичне та результативне використання інтелектуальних технологій.

Отже, новизна застосування ІІ у праві інтелектуальної власності полягає у поєднанні автоматизації рутинних процедур із необхідністю розробки принципово нових концепцій правового захисту результатів діяльності, створених за допомогою алгоритмів. Це відкриває перспективний вектор розвитку правового регулювання та потребує глибокого наукового осмислення.

Література:

1. Баранов О. А. Визначення терміну “штучний інтелект”. *Інформація і право*. 2023. № 1(44). С. 32–49. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1\(44\)](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.1(44)).
2. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text/>
3. Regulation (eu) 2024/1689 of the european parliament and of the council. Of 13 june 2024. URL:https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?Uri=OJ:L_202401689
4. Cardona M. A., Rodríguez R. J., Ishmael K. Artificial Intelligence and Future of Teaching and Learning: Insights and Recommendations. U.S. Department of Education, Office of Educational Technology. 2023. URL: <https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/ai-report/ai-report.pdf>
5. Kamalov, F., Calong, D. S., & Gurrib, I. New Era of Artificial Intelligence in Education: Towards a Sustainable Multifaceted Revolution. URL: <https://arxiv.org/abs/2305.18303>
6. Використання штучного інтелекту в освіті. (2021). Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems, 14–22. URL: <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2021-59-14-22>
7. Смірнов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. URL: <https://biz.ligazakon.net/analitycs/223351>
8. Panukhnyk O. Artificial intelligence in the educational process and scientific research of higher education applicants: responsible boundaries of AI content. *Galic'kij ekonomičnij visnik*. 2023. Vol. 83, no. 4. P. 202–211. URL: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.202